ĢENERĀLADVOKĀTES LAILAS MEDINAS
SECINĀJUMI,
sniegti 2023. gada 13. jūlijā [1]

Lieta C-252/22

Societatea Civilă Profesională de Avocați AB & CD
pret
Consiliul Județean Suceava,
Președintele Consiliului Județean Suceava,
Agenția pentru Protecția Mediului Bacău,
Consiliul Local al Comunei Pojorâta,
piedaloties
QP

(*Curtea de Apel Târgu Mureş* (Tirgumurešas apelācijas tiesa, Rumānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Vide – Orhūsas konvencija – 2. panta 4. punkts – Jēdziens "sabiedrība" – Iespēja vērsties tiesu iestādēs – 9. panta 3. punkts – Advokātu līgumsabiedrība – *Locus standi* atzīšana strīdos, kas izriet no profesionālās darbības veikšanas – Advokātu līgumsabiedrība, kas apstrīd administratīvos aktus saistībā ar atkritumu poligona būvniecību – Tiesību vai leģitīmo interešu aizskāruma neesamība – Jēdziens "procedūra, kas nav pārmērīgi dārga"

1. Bijušais Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretārs Kofi Annans [*Kofi Annan*] Orhūsas konvenciju [2] ir raksturojis kā "vērienīgāko vides demokrātijas notikumu, kas īstenots Apvienoto Nāciju Organizācijas aizgādībā" [3]. Kā norāda šīs konvencijas autori, tā ir "vairāk nekā nolīgums vides jomā", jo tā "attiecas uz svarīgiem cilvēktiesību un demokrātijas aspektiem, tostarp valdības pārredzamību, reaģētspēju un atbildību pret sabiedrību" [4]. Šis apgalvojums, kā uzsvērts akadēmiskajā literatūrā, sekmē "plašo izklāstu par to, kā konvencija būtu jāinterpretē un jāsaprot" [5].

[1] Oriģinālvaloda – angļu.

[2] Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem, kas tika parakstīta Orhūsā 1998. gada 25. jūnijā un stājusies spēkā 2001. gada 30. oktobrī. Visas dalībvalstis ir šīs konvencijas Puses. Eiropas Kopienas vārdā tā apstiprināta ar Padomes 2005. gada 17. februāra Lēmumu 2005/370/EK (OV 2005, L 124, 1. lpp.; turpmāk tekstā – "Orhūsas konvencija").

[3] Apvienoto Nāciju Organizācijas bijušā ģenerālsekretāra Kofi Annana paziņojums Pušu pirmajā sanāksmē Lukā Itālijā 2002. gada 21.–23. oktobrī (turpmāk tekstā – "Pušu pirmā sanāksme").

[4] Lukas deklarācija, kas pieņemta Pušu pirmajā sanāksmē, papildinājums, ECE/MP.PP/2/Add.1, 2004. gada 2. aprīlis.

[5] Barritt, E., *The Foundations of the Aarhus Convention*, Hart Publishing, 2020, Londona, 12. lpp.

2. Ar šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu *Curtea de Apel Târgu Mureş* (Tirgumurešas apelācijas tiesa, Rumānija; turpmāk tekstā – "iesniedzējtiesa") lūdz sniegt norādījumus par advokātu līgumsabiedrības, kas vēlas vērsties tiesu iestādēs vides jautājumos, rīcībspēju un *locus standi*, lai aizstāvētu savu dalībnieku un vispārējās intereses. Ar uzdotajiem jautājumiem Tiesa tiek aicināta vēlreiz izvērtēt procesuālos noteikumus, kurus dalībvalstis var noteikt "sabiedrības" pārstāvjiem, lai celtu prasības tiesā Savienības vides tiesību jomā, ņemot vērā dalībvalstu pienākumu nodrošināt efektīvu vides aizsardzību.

I. Atbilstošās tiesību normas

Orhūsas konvencija

3. Orhūsas konvencijas 2. panta "Definīcijas" 4. punktā ir noteikts, ka ""sabiedrība" ir viena vai vairākas fiziskas vai juridiskas personas un – saskaņā ar attiecīgās valsts likumiem vai praksi – to apvienības, organizācijas vai grupas".

4. Orhūsas konvencijas 9. panta "Iespēja griezties tiesu iestādēs" 2., 3. un 4. punktā ir paredzēts:

"2. Katra Puse saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nodrošina to, ka ieinteresētās sabiedrības pārstāvjiem:

a) kuriem ir pamatota interese vai arī

b) kuri uzskata, ka noticis tiesību aizskārums, ja šādu priekšnosacījumu paredz attiecīgās Puses administratīvā procesa normas, ir iespēja pārskatīšanas nolūkā griezties tiesā un/vai kādā citā neatkarīgā un objektīvā institūcijā, kas noteikta likumā, lai – pamatojoties uz materiāliem vai procesuāliem aspektiem – apstrīdētu jebkura tāda lēmuma, darbības vai bezdarbības likumību, uz ko attiecas 6. panta noteikumi, ja šāda apstrīdēšana paredzēta attiecīgās valsts tiesību aktos, kā arī neskarot šā panta 3. punktu un citus attiecīgus šīs konvencijas noteikumus.

To, vai interese ir pamatota un vai ir noticis tiesību aizskārums, nosaka saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem un ar mērķi nodrošināt ieinteresētajai sabiedrībai plašas iespējas griezties tiesu iestādēs saistībā ar šīs konvencijas piemērošanu. Tādēļ a) apakšpunkta piemērošanas nolūkā par pamatotu uzskata ikvienas tādas nevalstiskas organizācijas interesi, kura atbilst 2. panta 5. punktā minētajām prasībām. Šādas organizācijas uzskata arī par tādām, kam ir tiesības, attiecībā uz kurām ir iespējams tiesību aizskārums, kā paredzēts b) apakšpunktā.

[..]

3. Turklāt, neskarot 1. un 2. punktā minētās pārskatīšanas procedūras, katra Puse nodrošina to, ka sabiedrības pārstāvjiem, kas atbilst attiecīgās valsts tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem, ja tādi būtu, ir pieejamas administratīvas vai tiesas procedūras, lai apstrīdētu fizisku personu [privātpersonu] vai valsts iestāžu darbību vai bezdarbību, kas pārkāpj attiecīgās valsts tiesību aktus vides jomā [attiecībā uz vidi].

4. Turklāt, neskarot 1. punktu, šā panta 1., 2. un 3. punktā minētajām procedūrām ir jānodrošina pamatoti un efektīvi tiesiskie līdzekļi, tostarp, vajadzības gadījumā, atbrīvošana no amata [pagaidu tiesiskās aizsardzības līdzekļi], un tām ir jābūt taisnīgām, objektīvām un ātrām, kā arī saistītām ar nelielām [ne pārmērīgi dārgām] izmaksām. [..]"

Savienības tiesības

5. Padomes Direktīvas 1999/31/EK[6] 8. panta "Atļaujas nosacījumi" a) punkta i) apakšpunktā ir noteikts:

"Dalībvalstis veic pasākumus, lai:

a) kompetentā iestāde poligona turēšanas atļauju izdod tikai tad, ja:

   i) neskarot 3. panta 4. un 5. punktu, poligona projekts atbilst visām attiecīgajām šīs direktīvas prasībām, tajā skaitā pielikumos noteiktajām."

Rumānijas tiesības

Likums Nr. 51/1995 par advokāta profesijas organizāciju un praktizēšanu

6. *Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat* (Likums Nr. 51/1995 par advokāta profesijas organizāciju un praktizēšanu; turpmāk tekstā – "Likums Nr. 51/1995") 5. panta 5. punktā ir noteikts:

"Līgumsabiedrību dibina divi vai vairāki apstiprināti advokāti. Līgumsabiedrībā advokāti var darboties profesijā arī uz sadarbības vai darba tiesisko attiecību pamata. [..]"

Advokāta profesijas statūti

7. *Statutul profesiei de avocat din 3 decembrie 2011* (2011. gada 3. decembra Advokāta profesijas statūti; turpmāk tekstā – "Advokāta profesijas statūti"), kurus pieņēmusi *Uniunea Națională a Barourilor din România* (Rumānijas Advokātu kolēģiju valsts apvienība), 196. panta 3. punktā ir norādīts:

"(3) Strīdos, kuri izriet no profesionālās darbības veikšanas, līgumsabiedrība var piedalīties tiesas procesā kā prasītāja vai atbildētāja, arī ja tai nav juridiskās personas statusa."

Administratīvo strīdu likums Nr. 554/2004

8. *Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004* (Administratīvo strīdu likums Nr. 554/2004") 1. panta 1. un 2. punktā ir noteikts:

"(1) Ikviena persona, kura uzskata, ka valsts iestāde ar administratīvu aktu vai pieteikuma neizskatīšanu likumā paredzētajā termiņā ir pārkāpusi kādas no tās tiesībām vai leģitīmām interesēm, var iesniegt pieteikumu kompetentajā administratīvo strīdu tiesā, lai panāktu akta atcelšanu, izvirzīto tiesību vai leģitīmo interešu atzīšanu un saņemtu nodarīto zaudējumu atlīdzību. Leģitīma interese var būt gan privāta, gan publiska.

(2) Pieteikumu administratīvo strīdu tiesā var iesniegt persona, kuras tiesības vai leģitīmās intereses ir pārkāptas ar individuālu administratīvu aktu, kas adresēts citam subjektam."

[6] Direktīva (1999. gada 26. aprīlis) par atkritumu poligoniem (OV 1999, L 182, 1. lpp.).

9. Saskaņā ar Administratīvo strīdu likuma Nr. 554/2004 2. panta 1. punkta p), r) un s) apakšpunktu:

"(1) Šajā likumā:

(p) "leģitīmas privātas intereses" – spēja pieprasīt noteiktu rīcību, ņemot vērā nākotnes un paredzamo iepriekš noteikto subjektīvo tiesību īstenošanu;

(r) "leģitīmas sabiedrības intereses" – interese, kas skar tiesību sistēmu un konstitucionālo demokrātiju, personu pamattiesību, pamatbrīvību un pamatpienākumu garantiju, sabiedrības vajadzību apmierināšanu, valsts iestāžu pilnvaru īstenošanu;

(s) "ieinteresētas sabiedriskas organizācijas" – nevalstiskas organizācijas, arodbiedrības, apvienības, nodibinājumi u.tml., kuru mērķis ir aizsargāt dažādu personu kategoriju tiesības vai vajadzības gadījumā valsts administratīvo dienestu pareizu darbību."

10. Administratīvo strīdu likuma Nr. 554/2004 8. panta 1.[1] punktā ir noteikts:

"Fiziskas personas un privāto tiesību juridiskās personas var iesniegt pieteikumu tiesā leģitīmas sabiedrības intereses aizsardzībai tikai pakārtoti, gadījumā, ja leģitīmas sabiedrības intereses aizskārums ir loģiskā saistībā ar subjektīvo tiesību vai leģitīmas privātas intereses pārkāpumu."

Valdības ārkārtas rīkojums Nr. 195/2005 par vides aizsardzību

11. *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului* (Valdības ārkārtas rīkojums Nr. 195/2005 par vides aizsardzību; turpmāk tekstā – "*OUG* Nr. 195/2005") 5. panta d) punktā ir paredzēts:

"Valsts atzīst ikvienas personas tiesības uz "drošu un ekoloģiski līdzsvarotu vidi", šajā nolūkā nodrošinot:

(d) tiesības tieši vai ar vides aizsardzības organizāciju starpniecību vērsties attiecīgā gadījumā administratīvajās un/vai tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem neatkarīgi no zaudējumu esamības vai neesamības."

12. *OUG* Nr. 195/2005 20. panta 5. un 6. punktā ir noteikts:

"(5) Sabiedrības iespēja vērsties tiesu iestādēs ir regulēta spēkā esošajā tiesiskajā regulējumā.

(6) Nevalstiskajām organizācijām, kuras veicina vides aizsardzību, ir tiesības vērsties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem un *locus standi* strīdos saistībā ar vides jautājumiem."

II. Strīds pamatlietā un prejudiciālie jautājumi

13. Apelācijas sūdzības iesniedzēja ir advokātu līgumsabiedrība. Tā cēla prasību *Tribunalul Cluj* (Kluža apgabaltiesa, Rumānija) pret atbildētājām vietējām iestādēm, lūdzot, pirmkārt, atcelt administratīvos lēmumus par zemes izmantošanas plāna un plānojuma atļaujas apstiprināšanu attiecībā uz Požoritas [*Pojorâta*] atkritumu poligonu (turpmāk tekstā – "atkritumu poligons"; "apstrīdētie administratīvie akti") un, otrkārt, likvidēt šo atkritumu poligonu.

14. Apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvoja, ka tai esot *locus standi*, atsaucoties uz trīs advokātu, kas veido šo līgumsabiedrību, interesēm. Šīs intereses būtībā ir tas, ko apelācijas sūdzības iesniedzēja kvalificējusi kā atkritumu poligona "spēcīgo ietekmi" uz saviem dalībniekiem saistībā ar satraukumu, ko tas izraisījis. Apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvoja arī, ka tā rīkojas, aizstāvot Bukovinas reģiona un tā iedzīvotāju vispārējās intereses. Tā norādīja, ka tās dalībnieki izmantojot savas profesijas dēļ viņiem pieejamos tiesiskos līdzekļus, lai aizsargātu vidi un cilvēku veselību. Attiecībā uz prasību pēc būtības apelācijas sūdzības iesniedzēja izvirzīja vairākus argumentus par apstrīdēto administratīvo aktu prettiesiskumu.

15. Atbildētājas iebilda, ka apelācijas sūdzības iesniedzējai neesot ne procesuālās rīcībspējas, ne *locus standi*. Attiecībā uz prasību pēc būtības tās apgalvoja, ka atkritumu poligona būvniecība atbilstot visām Direktīvā 1999/31 paredzētajām tehniskajām prasībām.

16. Ar 2019. gada 7. februāra spriedumu *Tribunalul Cluj* (Kližas apgabaltiesa) uzskatīja, ka, tā kā advokātu līgumsabiedrībai ir rīcībspēja saskaņā ar valsts tiesībām, tai ir jābūt tiesībām celt prasību tiesā. Tādēļ tā noraidīja iebildumu par līgumsabiedrības procesuālās rīcībspējas neesamību. *Tribunalul Cluj* (Kližas apgabaltiesa) savukārt apmierināja iebildumu attiecībā uz līgumsabiedrības *locus standi* un intereses celt prasību neesamību. Konkrētāk, tā nosprieda, ka saskaņā ar Administratīvo strīdu likuma Nr. 554/2004 8. panta 1.[1] punktu prasītājs uz sabiedrības interesēm var atsaukties vienīgi pakārtoti, ja sabiedrības interešu aizskārums izriet no tiesību vai leģitīmu privātu interešu aizskāruma. Tā uzskatīja, ka saistībā ar *OUG* Nr. 195/2005, kas reglamentē vēršanos tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem, ir jānošķir vides NVO un visas pārējās personas. Patiešām, atšķirībā no vides NVO, kurām ir *locus standi* strīdos vides jomā, visām pārējām personām, piemēram, apelācijas sūdzības iesniedzējai pamatlietā, ir jāievēro vispārīgie noteikumi par *locus standi*, un tie ir atkarīgi no pierādījumiem par tiesību vai leģitīmo interešu aizskārumu. Tā kā apelācijas sūdzības iesniedzēja cēla prasību tiesā par "objektīvu strīdu", proti, tādu, kura mērķis ir aizsargāt sabiedrības intereses, nenorādot uz tiesību vai leģitīmas privātās intereses aizskārumu, *Tribunalul Cluj* (Kližas apgabaltiesa) secināja, ka apelācijas sūdzības iesniedzējai nebija *locus standi*.

17. Apelācijas sūdzības iesniedzēja un *Consiliul Județean Suceava* (Sučavas žudeca padome) pārsūdzēja *Tribunalul Cluj* (Kližas apgabaltiesa) spriedumu *Curtea de Apel Cluj* (Kližas apelācijas tiesa, Rumānija). Šī tiesa ar 2019. gada 26. septembra nolēmumu Nr. 1195, noraidījusi Sučavas žudeca padomes pretapelācijas sūdzību un apmierinājusi apelācijas sūdzības iesniedzējas apelācijas sūdzību, atcēla pārsūdzēto spriedumu un nosūtīja lietu atkārtotai izskatīšanai *Tribunalul Cluj* (Kližas apgabaltiesa).

18. Apelācijas tiesvedībā Sučavas žudeca padome iesniedza *Înalta Curte de Casație și Justiție* (Augstā kasācijas tiesa, Rumānija) pieteikumu, lūdzot nodot lietu citai tiesai. Šis lūgums tika apmierināts. Tādējādi lieta tika pārsūtīta iesniedzējtiesai *Curtea de Apel Târgu Mureș* (Tirgumurešas apelācijas tiesa). Lūguma pārsūtīt lietu apmierināšana *Curtea de Apel Cluj* (Kližas apelācijas tiesa) automātiski izraisīja sprieduma atcelšanu.

19. Iesniedzējtiesa norāda, ka vispārīgais noteikums par *locus standi* administratīvajā procesā ir balstīts uz "subjektīvu strīdu", proti, tādu, kurā ir norādīts uz personas tiesībām vai interesēm. Tā paskaidro, ka personai, kuras tiesības vai leģitīmās intereses ir aizskartas, ir jāatsaucas uz savām interesēm, kuras likumdevējs ir apzīmējis kā "leģitīmas privātas intereses". Tādējādi, atsaucoties uz leģitīmām privātām interesēm, fiziska vai juridiska persona vai ieinteresētā organizācija vienīgi pakārtoti var sākt tiesvedību par "objektīvu strīdu", kas ietver prasības celšanu tiesās, lai aizsargātu leģitīmas sabiedrības intereses.

20. Iesniedzējtiesa norāda, ka *OUG* Nr. 195/2005 ir atzīta objektīva strīda iespējamība, it īpaši vides aizsardzības jomā. Tomēr to personu kategorija, kuras primāri un tieši var atsaukties uz leģitīmām sabiedrības interesēm, attiecas tikai uz vides NVO. Attiecībā uz visiem pārējiem sabiedrības pārstāvjiem iespēja vērsties tiesu iestādēs tiek nodrošināta saskaņā ar vispārīgajiem administratīvā procesa noteikumiem.

21. Pamatlietā apelācijas sūdzības iesniedzēja ir advokātu līgumsabiedrība, kurai saskaņā ar likumu ir ierobežota procesuālā rīcībspēja saistībā ar strīdiem, kas izriet no tās profesionālās darbības veikšanas.

22. Iesniedzējtiesa norāda, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja esot cēlusi prasību, lai aizstāvētu tās dalībnieku trīs advokātu intereses. Šajā kontekstā iesniedzējtiesa paskaidro, ka tās pirmais jautājums ietver divus aspektus. Pirmais aspekts ir – vai apelācijas sūdzības iesniedzēju var atzīt par "sabiedrību" konvencijas 2. panta 4. punkta un 9. panta 3. punkta izpratnē. Otrais aspekts – vai apelācijas sūdzības iesniedzēja šādā pašā nolūkā var atsaukties uz fizisko personu, tās dalībnieku, tiesībām un interesēm.

23. Ja Tiesa uz vienu vai abiem pirmā jautājuma aspektiem atbildētu apstiprinoši, iesniedzējtiesa uzdod otro jautājumu, proti, vai Orhūsas konvencijas 9. panta 3. punkts, to skatot kopā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – "Harta") 47. pantā paredzētajām tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu valsts tiesību normu, ar kuru advokātu līgumsabiedrības iespēja vērsties tiesu iestādēs ir atkarīga no nosacījuma par savas intereses pierādīšanu vai to, ka, ceļot prasības tiesā, tiek aizsargāta tiesiskā situācija, kas ir tieši saistīta ar konkrētu mērķi, kuram dibināta šī līgumsabiedrība.

24. Trešais prejudiciālais jautājums attiecas uz noteikumu, saskaņā ar kuru atbilstoši Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktam procedūra nedrīkst būt pārmērīgi dārga. Šajā ziņā iesniedzējtiesa vērš uzmanību, ka *Codul de proecudură civilă* (Civilprocesa kodekss) 451.–453. pantā ir sniegtas norādes attiecībā uz detalizētu tiesāšanās izdevumu sadalījumu (proti, valstij maksājamie tiesas izdevumi, advokātu honorāri, konsultantu honorāri, lieciniekiem maksājamās summas utt.), lietas dalībnieku, kuram var piespriest atlīdzināt izdevumus (proti, lietas dalībnieks, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, pēc lietas dalībnieka, kuram spriedums ir labvēlīgs, lūguma), un dažādiem kritērijiem, kurus tiesa var izmantot, lai pamatoti samazinātu advokātu honorāru. Iespēja samazināt honorāru ir piemērojama it īpaši tad, ja, ņemot vērā lietas apstākļus, honorārs ir acīmredzami nesamērīgs ar prasības summu lietā vai lietas sarežģītību, vai advokāta paveikto darbu.

25. Tomēr iesniedzējtiesa jautā, vai iepriekš minētajās vispārīgajās valsts tiesību normās ir ietverti pietiekami kritēriji, kas ļauj privāto tiesību subjektam novērtēt un paredzēt ievērojamās izmaksas strīdos, kuri izriet no vides aizsardzības tiesību aktu neievērošanas. Tā uzsver, ka šādi izdevumi var atturēt personu no rīcības šajā jautājumā.

26. Šādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos *Curtea de Apel Târgu Mureș* (Tirgumurešas apelācijas tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai [Hartas 47. panta pirmā daļa], to skatot kopā ar [LES 19. panta 1. punkta otro daļu], un [Orhūsas konvencijas] 2. panta 4. punkts, to skatot kopā ar [konvencijas] 9. panta 3. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka jēdzienā "sabiedrība" ietilpst tāds tiesību subjekts kā advokātu līgumsabiedrība, kas apgalvo, ka ir aizskartas nevis kādas tieši šī tiesību subjekta tiesības vai

intereses, bet drīzāk fizisku personu, advokātu, līgumsabiedrības dalībnieku, tiesības un intereses, un vai šāds tiesību subjekts konvencijas 2. panta 4. punkta izpratnē var būt pielīdzināms fizisku personu grupai, kas darbojas apvienībā vai organizācijā?

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, ņemot vērā gan konvencijas 9. panta 3. punkta mērķus, gan mērķi nodrošināt Savienības tiesībās paredzēto tiesību efektīvu aizsardzību tiesā, vai konvencijas 9. panta 3. punkts un [Hartas 47. panta pirmā un otrā daļa], tos skatot kopā ar [LES 19. panta 1. punkta otro daļu], ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesību normu, ar kuru šādas advokātu līgumsabiedrības iespēja vērsties tiesu iestādēs ir atkarīga no nosacījuma par savas intereses pierādīšanu vai to, ka, ceļot prasību tiesā, tiek aizsargāta tiesiskā situācija, kas ir tieši saistīta ar mērķi, kuram dibināta šāda veida organizācija, konkrētā gadījumā – advokātu līgumsabiedrība?

3) Ja atbilde uz pirmo un otro jautājumu ir apstiprinoša vai neatkarīgi no atbildēm uz šiem diviem jautājumiem, vai konvencijas 9. panta 3., 4. [un 5.] punkts un [Hartas 47. panta pirmā un otrā daļa], tos skatot kopā ar [LES 19. panta 1. punkta otro daļu], ir jāinterpretē tādējādi, ka frāze, ka pamatoti un efektīvi tiesiskie līdzekļi, tostarp tiesas nolēmuma pieņemšana, "nedrīkst būt pārmērīgi dārgi", paredz noteikumus un/vai kritērijus, lai ierobežotu tiesāšanās izdevumus, kuru atlīdzināšana ir piespriesta lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, tādā nozīmē, ka valsts tiesai ir jānodrošina prasības par procedūru, kas nav pārmērīgi dārga, ievērošana, ņemot vērā gan tādas personas intereses, kura grib aizsargāt savas tiesības, gan vispārējas intereses vides aizsardzībā?"

27. Sučavas žudeca padome, Īrija, Polijas valdība un Eiropas Komisija iesniedza rakstveida apsvērumus. Apelācijas sūdzības iesniedzēja, Sučavas žudeca padome, Īrija un Komisija 2023. gada 4. maija tiesas sēdē sniedza mutvārdu paskaidrojumus.

III. Izvērtējums

Ievada apsvērumi

Par apelācijas sūdzības iesniedzējas tiesībām, kas izriet no Savienības tiesību aktiem

28. Rakstveida apsvērumos Komisija ir uzsvērusi, ka pamatlieta ietilpstot Savienības vides tiesību piemērošanas jomā. Šajā ziņā tā norāda, ka lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir minēta Direktīva 1999/31, kā arī Direktīva 2011/92/ES[7] un apstrīdētie administratīvie akti atbilstot Savienības tiesību piemērošanas jomai.

29. Tomēr Komisija ir paudusi zināmas šaubas par lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu skaidrību. Konkrētāk, tā ir apgalvojusi, ka iesniedzējtiesa neesot paskaidrojusi ne to, kādas tiesības apelācijas sūdzības iesniedzējai izriet no Savienības tiesībām, ne arī to, kā "nozīmīgai ietekmei", kas, pēc apelācijas iesniedzējas domām, atkritumu poligonam esot bijusi uz tās

[7] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2011. gada 13. decembris) par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu (OV 2012, L 26, 1. lpp.).

dalībniekiem, varētu būt nozīme no Savienības tiesību viedokļa [8]. Tomēr Komisija, atsaucoties uz pastāvīgo judikatūru, saskaņā ar kuru jautājumiem, kas attiecas uz Savienības tiesībām, ir piemērojama nozīmīguma prezumpcija [9], secina, ka jautājumi ir pieņemami.

30. Piekrītu Komisijai, ka pamatlieta ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā. Iesākumā jāatgādina, ka Tiesas kompetencē ir prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā interpretēt Kopienas parakstīto un pēc tam ar Lēmumu 2005/370 apstiprināto Orhūsas konvenciju, kuras normas kopš tā laika ir neatņemama Savienības tiesību sistēmas daļa [10]. Turpinot – no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka attiecīgais atkritumu poligons ir uzbūvēts saskaņā ar Direktīvas 1999/31 prasībām un ka tam ir veikts ietekmes uz vidi novērtējums saskaņā ar Direktīvu 2011/92.

31. Ir taisnība, ka iesniedzējtiesa nav paskaidrojusi, kādas tiesības apelācijas sūdzības iesniedzējai izriet no Savienības tiesībām. Tiesas sēdē saistībā ar šo jautājumu apelācijas sūdzības iesniedzēja norādīja, ka tās procesuālās tiesības izrietot no Savienības tiesībām, kas pamatotas ar Direktīvu 1999/31, Direktīvu 2001/42/EK [11] un Direktīvu 2011/92. Attiecībā uz Direktīvu 2001/42 apelācijas sūdzības iesniedzēja norādīja, ka pirms atkritumu poligona zemes izmantošanas plāna pieņemšanas neesot veikts ietekmes uz vidi novērtējums un ka esot pārkāptas sabiedrības tiesības tikt informētai. Attiecībā uz Direktīvu 2011/92 apelācijas sūdzības iesniedzēja norādīja, ka ietekmes uz vidi novērtējums tika veikts, taču procedūra esot bijusi kļūdaina un esot pārkāptas sabiedrības tiesības tikt informētai saskaņā ar Direktīvas 2011/92 11. pantu. Direktīvu 1999/31 apelācijas sūdzības iesniedzēja nav sīki iztirzājusi.

32. Šajā ziņā jānorāda, ka prejudiciālie jautājumi attiecas tikai uz Orhūsas konvencijas 9. panta 3. un 4. punktu. Turpinājumā – no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka attiecībā uz lietas būtību apelācijas sūdzības iesniedzēja ir izvirzījusi vairākus argumentus par apstrīdēto administratīvo aktu prettiesiskumu, savukārt atbildētāji apgalvoja, ka atkritumu poligonā esot ievērotas visas Direktīvas 1999/31 tehniskās prasības.

33. Šajā ziņā jāatgādina, ka saskaņā ar Direktīvas 1999/31 8. pantu atkritumu poligona atļauju kompetentās iestādes izsniedz tikai tad, ja tās ir pārliecinātas, ka ir izpildītas visas nepieciešamās prasības. Ciktāl prasība attiecas uz iespējamo šajā direktīvā noteikto pienākumu neizpildi [12], piekrītu Polijas valdības apgalvojumam, ka atbilde uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu var būt balstīta uz pieņēmumu, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja tostarp vēlas atsaukties uz Direktīvā 1999/31 paredzēto pienākumu neizpildi. Ar to vajadzētu pietikt, lai Tiesa varētu atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem, neturpinot ar citu Savienības tiesību vides direktīvu nozīmīguma pārbaudi.

[8] Šajā ziņā Komisija atsaucas uz 2011. gada 8. marta spriedumu *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 47. punkts).

[9] Komisija atsaucas uz 2022. gada 7. jūlija spriedumu *Coca-Cola European Partners Deutschland* (C-257/21 un C-258/21, EU:C:2022:529, 35. punkts).

[10] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 8. novembris, *Deutsche Umwelthilfe* (Mehānisko transportlīdzekļu tipa apstiprinājums) (C-873/19, EU:C:2022:857, 48. punkts).

[11] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2001. gada 27. jūnijs) par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu (OV 2001, L 197, 30. lpp.).

[12] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 20. decembris, *Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation* (C-664/15, EU:C:2017:987, 34. punkts).

34. Tādējādi prejudiciālie jautājumi ir nozīmīgi no Savienības tiesību viedokļa tiktāl, ciktāl apstrīdēto administratīvo aktu pārbaude tiesā attiecas uz iespējamu Direktīvā 1999/31 paredzēto pienākumu neizpildi. Šie jautājumi ir attiecīgi pārformulēti [13].

LES 19. pants un Hartas 47. pants

35. Prejudiciālajos jautājumos iesniedzējtiesa lūdz interpretēt Orhūsas konvencijas 2. panta 4. punktu un 9. panta 3. un 4. punktu, ņemot vērā LES 19. pantu un Hartas 47. pantu. Tomēr, kā Komisija ir norādījusi rakstveida apsvērumos, LES 19. panta 1. punktā noteiktais dalībvalstu pienākums nodrošināt tiesiskās aizsardzības līdzekļus, kas ir pietiekami efektīvi tiesību aizsardzības nodrošināšanai jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesības, izriet arī no Hartas 47. panta. Šādos apstākļos otrā un trešā prejudiciālā jautājuma analīze būs balstīta vienīgi uz Hartas 47. pantu, jo, lai atbildētu uz iesniedzējtiesas jautājumiem un lai izšķirtu strīdu tajā izskatāmajās lietās [14], nav jāveic atsevišķa pārbaude attiecībā uz LES 19. panta 1. punkta otro daļu. Attiecībā uz pirmo prejudiciālo jautājumu to iemeslu dēļ, kurus paskaidrošu saistībā ar šo jautājumu, analīze, ņemot vērā kādu no šīm tiesību normām, nav jāveic.

Par pirmo jautājumu

36. Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai tiesvedībā par Savienības tiesību vides jomā pārkāpumu advokātu līgumsabiedrību var uzskatīt par "sabiedrības" pārstāvi Orhūsas konvencijas 2. panta 4. punkta izpratnē, to skatot kopā ar šīs konvencijas 9. panta 3. punktu un ņemot vērā Hartas 47. pantu, ja šī advokātu līgumsabiedrība apgalvo, ka ir aizskartas nevis kādas konkrētas šī tiesību subjekta tiesības vai intereses, bet drīzāk tās dalībnieku tiesības un intereses. Tā arī vaicā, vai fiziskās personas, kas ir advokātu līgumsabiedrības dalībnieki, proti, advokātus, var uzskatīt par fizisku personu "grupu", kas darbojas ar apvienības vai organizācijas starpniecību Orhūsas konvencijas 2. panta 4. punkta izpratnē.

Ievada apsvērumi par to, kas var būt "sabiedrības" pārstāvis

37. Vispirms jāatgādina, ka Orhūsas konvencijas 2. panta 4. punktā jēdziens "sabiedrība" ir definēts kā "viena vai vairākas fiziskas vai juridiskas personas un – saskaņā ar attiecīgās valsts likumiem vai praksi – to apvienības, organizācijas vai grupas". Šī jēdziena definīcija ir formulēta tik plaši, ka tā, kā norādījusi Komisija un Īrija, ietver būtībā *ikvienu*, ja vien ir izpildītas juridiskās prasības. Šādu interpretāciju apstiprina Orhūsas konvencijas piemērošanas rokasgrāmata, kurā ir norādīts, ka "sabiedrība" ir jāinterpretē kā "ikvienas personas" principa piemērošana [15].

[13] Šajā ziņā jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru atbilstoši LESD 267. pantā iedibinātajai sadarbības procedūrai starp valstu tiesām un Tiesu Tiesai ir jāsniedz valsts tiesai noderīga atbilde, kas ļautu izlemt tās izskatīšanā esošo strīdu. Šajā nolūkā Tiesai vajadzības gadījumā ir jāpārformulē tai uzdotais jautājums (spriedums, 2022. gada 17. novembris, *Porr Bau*, C-238/21, EU:C:2022:885, 24. punkts un tajā minētā judikatūra).

[14] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 19. novembris, A. K. u.c. (Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātas neatkarība) (C-585/18, C-624/18 un C-625/18, EU:C:2019:982, 169. punkts).

[15] Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomikas komisija, *The Aarhus Convention: An Implementation Guide*, 2. izdevums, 2014 (turpmāk tekstā – "Orhūsas konvencijas piemērošanas rokasgrāmata"), 55. lpp. Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru šo rokasgrāmatu var uzskatīt par skaidrojošu dokumentu, ko papildus citiem nozīmīgiem apstākļiem attiecīgā gadījumā var ņemt vērā, lai interpretētu šo konvenciju, lai gan šajā rokasgrāmatā ietvertajai analīzei nav nekāda saistoša spēka un tai nepiemīt tāds normatīvs tvērums, kāds ir minētās konvencijas normām (spriedums 2022. gada 8. novembris, *Deutsche Umwelthilfe* (Mehānisko transportlīdzekļu tipa apstiprinājums), C-873/19, EU:C:2022:857, 55. punkts un tajā minētā judikatūra).

38. Konkrētāk, attiecībā uz to fizisko vai juridisko personu "apvienību, organizāciju vai grupu" noteikšanu, kas saskaņā ar Orhūsas konvencijas 2. panta 4. punktu ir "sabiedrības" daļa, jānorāda, ka tad, ja šīm "apvienībām, organizācijām vai grupām" ir juridiskas personas statuss, uz tām katrā ziņā attiecas juridiskas personas jēdziens. Orhūsas konvencijas piemērošanas rokasgrāmatā ir teikts, ka "tāpēc šo formulējumu var interpretēt tikai tā, ka saskaņā ar konvenciju par sabiedrības pārstāvjiem var uzskatīt arī apvienības, organizācijas vai grupas *bez juridiskas personas statusa*" [16]. Tomēr "apvienību, organizāciju vai grupu" bez juridiskas personas statusa iekļaušana "sabiedrības" definīcijā ir ierobežota, atsaucoties uz *valsts tiesību aktiem vai praksi*. Tādējādi, kā norādīts Orhūsas konvencijas piemērošanas rokasgrāmatā, "*ad hoc* veidojumus par sabiedrības pārstāvjiem var uzskatīt tikai tad, ja ir izpildītas valsts tiesību aktos vai praksē noteiktās prasības, ja tādas ir", bet "šādām prasībām, ja tādas ir, jāatbilst konvencijas mērķim nodrošināt plašu piekļuvi tajā paredzētajām tiesībām" [17]. Turklāt, īstenojot šīs prasības, būtu jāņem vērā Orhūsas konvencijas 3. panta 4. punkts, kurā ir noteikts katras puses pienākums "atbilstoši atzī[t] un atbalst[īt] apvienības, organizācijas vai grupas, kas veicina vides aizsardzību, un nodrošin[āt] savas valsts tiesību sistēmas atbilstību šim pienākumam".

39. No tā izriet, ka "apvienība, organizācija vai grupa", kas atbilst valsts tiesību aktos noteiktajām prasībām, ir sabiedrības pārstāvis un tam ir spēja īstenot tiesības, kas sabiedrībai piešķirtas ar konvenciju.

40. Otrkārt, jāatgādina, ka Orhūsas konvencijas 9. panta 3. punktā sabiedrības pārstāvjiem, kas atbilst valsts tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem, ja tādi būtu, ir piešķirtas tiesības apstrīdēt darbības un bezdarbību, kas ir pretrunā valsts tiesību aktiem vides jomā. Saskaņā ar 9. panta 3. punktu šīs tiesības ir piešķirtas sabiedrības pārstāvjiem, "nepārprotami nepievienojot nekādus papildu nosacījumus par to, kurš no sabiedrības pārstāvjiem" [18] var izmantot šīs tiesības. Tādējādi šīs normas piemērojamība personām attiecas uz *visiem* "sabiedrības pārstāvjiem", ja tie atbilst "valsts tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem, ja tādi būtu".

41. Šajā ziņā apvienībai, organizācijai vai grupai, kas atbilst valsts tiesību aktos paredzētajiem nosacījumiem, ir procesuālā rīcībspēja saskaņā ar 9. panta 3. punktu, lai apstrīdētu darbību vai bezdarbību, uz ko attiecas minētā tiesību norma. Tas, vai šāds sabiedrības pārstāvis atbilst valsts tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem, lai būtu tiesīgs izmantot tiesības vērsties tiesu iestādēs, ir jautājums, kas attiecas uz *locus standi*, un tas tiks aplūkots saistībā ar otro jautājumu.

42. Tādējādi, lai noteiktu sabiedrības pārstāvja procesuālo rīcībspēju, kā norādīja Polijas valdība, "apvienības, organizācijas vai grupas" formai vai mērķim nav nozīmes, ja vien tā atbilst valsts tiesību aktos noteiktajām prasībām. Šajā pašā ziņā, kā norādīja Komisija, nav būtiski, vai šis pārstāvis aizstāv savas intereses, savu dalībnieku intereses vai sabiedrības intereses.

[16] Orhūsas konvencijas piemērošanas rokasgrāmata, 55. lpp. (mans izcēlums). Skat. Jendroska, J., "Access to Justice in the Aarhus Convention – Genesis, Legislative History and Overview of the Main Interpretation Dilemmas", *Journal for European Environmental & Planning Law*, 2020 (17), 372.–408. lpp., 386. lpp. Šis autors norāda, ka 2. panta 4. punkta "kompromisa formulējums" bija paredzēts, lai aptvertu "jebkuru formu, kādā fiziskas vai juridiskas personas var likumīgi apvienoties attiecīgajā tiesiskajā regulējumā, tādējādi neprasot, lai NVO būtu juridiskas personas statuss".

[17] Orhūsas konvencijas piemērošanas rokasgrāmata, 55. lpp.

[18] Orhūsas konvencijas piemērošanas rokasgrāmata, 55. lpp.

Advokātu līgumsabiedrība bez juridiskas personas statusa kā "sabiedrības" pārstāvis

43. Pamatlietā aplūkotajos apstākļos *AB & CD* ir advokātu līgumsabiedrība bez juridiskas personas statusa. Lai gan tai nav juridiskās personas statusa, no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka atbilstoši Advokāta profesijas statūtu 196. panta 3. punktam advokātu līgumsabiedrībai ir procesuālā rīcībspēja strīdos, kas radušies, veicot tās profesionālo darbību.

44. Ņemot vērā jēdziena "sabiedrība" plašo tvērumu, kā paskaidrots iepriekš, advokātu līgumsabiedrības rīcībspējas ierobežojums jautājumos, kas saistīti ar tās profesionālās darbības veikšanu, nevar izslēgt tās kā "sabiedrības pārstāvja" statusu saskaņā ar 2. panta 4. punktu. Tomēr šis ierobežojums attiecas uz valsts tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem saistībā ar šādas līgumsabiedrības tiesībām celt prasību tiesā saskaņā ar 9. panta 3. punktu. Turklāt, tas, ka šī advokātu līgumsabiedrība neatsaucas uz kādu tai piemītošu tiesību vai interešu aizskārumu, bet gan uz to dalībnieku tiesību un interešu aizskārumu, nevar nepieļaut tās kā "sabiedrības pārstāvja" statusu.

Advokātu līgumsabiedrības dalībnieki kā fizisku personu "grupa"

45. Attiecībā uz pirmā prejudiciālā jautājuma otro aspektu, kā var saprast, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai *neatkarīgi* no *izmantotās formas* fiziskās personas, advokātu līgumsabiedrības dalībniekus, var uzskatīt par fizisku personu "grupu", kas darbojas ar apvienības vai organizācijas starpniecību Orhūsas konvencijas 2. panta 4. punkta izpratnē. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos ievada apsvērumus, šīs personas varētu uzskatīt par fizisku personu "grupu", kas darbojas ar apvienības vai organizācijas starpniecību, ciktāl ir izpildītas valsts tiesību aktos noteiktās prasības. Tas nozīmē, ka gadījumā, ja šīs personas darbojas kā *ad hoc* veidojums vai grupa vides aizsardzības nolūkā, valsts tiesai būtu jānosaka, vai šāda grupa atbilst valsts tiesību aktos noteiktajām prasībām, ja tādas ir, lai varētu celt prasību kā "sabiedrības" pārstāvis.

Interpretācija, ņemot vērā mērķi nodrošināt plašas iespējas vērsties tiesu iestādēs

46. Iesniedzējtiesa ir lūgusi Orhūsas konvencijas 2. panta 4. punkta interpretāciju, ņemot vērā Hartas 47. pantu. Taču Hartas 47. pants ir būtisks nevis sabiedrības kā tādas definēšanai, bet gan valsts tiesībās noteikto kritēriju izvērtēšanai, lai celtu prasību tiesā saskaņā ar 9. panta 3. punktu, un tas ir otrā jautājuma priekšmets. Tomēr valsts tiesību aktos vai praksē noteiktajām prasībām attiecībā uz "apvienībām, organizācijām vai grupām", kuras var uzskatīt par "sabiedrības pārstāvjiem", ir jāatbilst Orhūsas konvencijas vispārīgajam mērķim nodrošināt *plašas iespējas vērsties tiesu iestādēs*. Kaut arī "plašo iespēju vērsties tiesu iestādēs" mērķis konkrēti 9. panta 2. punktā un atbilstošajās direktīvu normās tiek minēts vienīgi saistībā ar "intereses pamatotības un tiesību aizskāruma" kā prasības celšanas tiesā nosacījuma konstatēšanu, ir plaši atzīts, ka šis apsvērums ir Orhūsas konvencijas "vispārīgais mērķis" un neaprobežojas tikai ar tās 9. panta 2. punktu[19].

47. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka tiesvedībā par Savienības tiesību vides jomā pārkāpumu advokātu līgumsabiedrību var uzskatīt par "sabiedrības" pārstāvi Orhūsas konvencijas 2. panta 4. punkta, to skatot kopā ar 9. panta 3. punktu, izpratnē, ja šī advokātu līgumsabiedrība apgalvo, ka ir aizskartas nevis kādas konkrētas šī tiesību subjekta tiesības vai intereses, bet drīzāk

[19] Ģenerāladvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumi lietā *Edwards* (C-260/11, EU:C:2012:645, 48. punkts). Skat. arī Sikora, A., *Constitutionalisation of Environmental Protection in EU law*, Europa Law Publishing, Zitfena, 2020, 281. lpp.

fizisku personu, šīs advokātu līgumsabiedrības dalībnieku, tiesības un intereses. Fiziskās personas, advokātu līgumsabiedrības dalībniekus, var uzskatīt par fizisku personu "grupu", kas darbojas ar apvienības vai organizācijas starpniecību šo pašu tiesību normu izpratnē, ja ir izpildītas valsts tiesību aktos vai praksē noteiktās prasības. Šīm prasībām ir jānodrošina plašas iespējas vērsties tiesā.

Par otro jautājumu

48. Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai tiesvedībā par Savienības tiesību vides jomā pārkāpumu Orhūsas konvencijas 9. panta 3. punkts, ņemot vērā Hartas 47. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu valsts tiesību normu, ar kuru advokātu līgumsabiedrības *locus standi* ir atkarīgs no nosacījuma par savu interešu pierādīšanu vai to, ka, ceļot prasību tiesā, tiek aizsargāta tiesiskā situācija, kas ir tieši saistīta ar mērķi, kuram dibināta šāda veida organizācija.

49. No iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka šis jautājums ir pamatots ar to, ka atbilstoši piemērojamam valsts tiesiskajam regulējumam prasības par administratīvo aktu pieņemamība ir atkarīga no tā, vai prasītājs pierāda, ka apstrīdētais akts aizskar viņa tiesības vai leģitīmās intereses, kuras likumdevējs ir apzīmējis kā "leģitīmās privātās intereses". Saskaņā ar šo tiesisko regulējumu, atsaucoties uz leģitīmām privātām interesēm, fiziska vai juridiska persona vai ieinteresēta organizācija vienīgi pakārtoti var celt prasību par "objektīvu strīdu", lai aizsargātu leģitīmas sabiedrības intereses. Strīdos, kas skar vidi, *OUG* Nr. 195/2005 ir atzīta šāda objektīva strīda iespējamība. Tomēr to personu kategorija, kuras primāri un tieši var atsaukties uz leģitīmām sabiedrības interesēm, attiecas tikai uz vides NVO. Citām personām, tostarp prasītājai pamatlietā, ir jāievēro vispārīgie noteikumi par *locus standi*. Konkrētāk, apelācijas sūdzības iesniedzēja kā advokātu līgumsabiedrība var celt prasību tiesā, lai aizstāvētu tiesisko situāciju, kas saistīta ar mērķi, kuram tā izveidota. Iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai 9. panta 3. punkts nepieļauj šādus valsts tiesībās paredzētus nosacījumus, lai noteiktu *locus standi*.

Prasības attiecībā uz "locus standi" un efektīva vides aizsardzība atbilstoši Orhūsas konvencijas 9. panta 3. punktam

50. Šajā ziņā jāatgādina, ka 9. panta 3. punktā ir atzītas sabiedrības pārstāvju tiesības apstrīdēt privātpersonu vai valsts iestāžu darbības un bezdarbību, kas ir pretrunā valsts tiesību aktiem vides jomā. No šīs tiesību normas izriet – lai prasītājam būtu tajā paredzētās tiesības, tam tostarp ir jābūt "sabiedrības pārstāvim" un jāatbilst "valsts tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem, ja tādi būtu" [20].

51. Attiecībā uz "kritērijiem", kuriem var pakļaut pārskatīšanas procedūras, Tiesa ir spriedusi, ka dalībvalstis atbilstoši tām šajā ziņā piešķirtajai rīcības brīvībai var paredzēt procesuālo tiesību normas attiecībā uz nosacījumiem, kādi jāizpilda, lai sabiedrības pārstāvjiem būtu tiesības celt šādas prasības vai iesniegt šādus pieteikumus [21].

[20] Spriedums, 2022. gada 8. novembris, *Deutsche Umwelthilfe* (Mehānisko transportlīdzekļu tipa apstiprinājums) (C-873/19, EU:C:2022:857, 59. punkts).

[21] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 8. novembris, *Deutsche Umwelthilfe* (Mehānisko transportlīdzekļu tipa apstiprinājums) (C-873/19, EU:C:2022:857, 63. punkts).

52. Tomēr Tiesa ir arī atzinusi – pat ja Orhūsas konvencijas 9. panta 3. punktam pašam par sevi nav tiešas iedarbības Savienības tiesībās, tomēr šajā tiesību normā, to skatot kopā ar Hartas 47. pantu, dalībvalstīm ir noteikts pienākums nodrošināt Savienības tiesībās, tostarp vides tiesību normās, paredzēto tiesību efektīvu aizsardzību tiesā [22].

53. Orhūsas konvencijas 9. panta 3. punktā, kura mērķis ir nodrošināt efektīvu vides aizsardzību, noteiktajām tiesībām celt prasību tiesā tiktu atņemta jebkāda lietderīgā iedarbība vai pat pati būtība, ja tiktu pieļauts, ka, nosakot šādus valsts tiesību aktos paredzētos kritērijus, atsevišķu kategoriju "sabiedrības pārstāvjiem" un *a fortiori* "attiecīgās sabiedrības pārstāvjiem", tādiem kā vides aizsardzības apvienības, kas atbilst Orhūsas konvencijas 2. panta 5. punktā noteiktajām prasībām, tiktu atņemtas *jebkādas tiesības* celt prasību tiesā, lai apstrīdētu fizisku personu vai valsts iestāžu darbību vai bezdarbību, ar ko tiek pārkāpti noteiktu kategoriju Savienības tiesību akti vides jomā [23].

54. Rīcības brīvība attiecībā uz 9. panta 3. punkta īstenošanu neļauj dalībvalstīm noteikt tik stingrus kritērijus, tostarp attiecībā uz *locus standi*, ka vides aizsardzības apvienībām būtu faktiski neiespējami pārbaudīt, vai tiek ievērotas Savienības vides tiesību normas [24]. Šajā ziņā jāņem vērā, ka šādas normas visbiežāk ir vērstas uz sabiedrības interesēm, nevis tikai uz atsevišķu privātpersonu interešu aizsardzību un ka šo organizāciju uzdevums ir aizsargāt sabiedrības intereses [25].

55. Lai gan Tiesas judikatūrā galvenā uzmanība ir pievērsta prasībām par vides aizsardzības organizāciju *locus standi* atbilstoši 2. panta 5. punkta noteikumiem, 9. panta 3. punkta, to aplūkojot kopā ar Hartas 47. pantu, mērķis ir nodrošināt tiesību efektīvu aizsardzību tiesā vides jautājumos visiem sabiedrības pārstāvjiem. Šo vispārīgo principu var piemērot arī citām sabiedrības pārstāvju kategorijām, tostarp it īpaši apvienībām, organizācijām vai grupām, kas patiesi veicina vides aizsardzību, pat ja tās (vēl) formāli nav kvalificējamas kā vides aizsardzības organizācijas 2. panta 5. punkta izpratnē.

56. Šajā ziņā, pirmkārt, jāuzsver, kā trāpīgi minēts doktrīnā, ka 9. panta 3. punktā "nav norādīts, ka NVO vajadzētu būt privileģētām salīdzinājumā ar indivīdiem" [26]. Konvencijas preambulas astoņpadsmitajā apsvērumā ir uzsvērts, ka "sabiedrībai, tostarp organizācijām, [jābūt] pieejama[i] efektīva[i] tiesvedības sistēma[i], kas nodrošinātu likumos noteikto [leģitīmo] interešu aizsardzību un likumību [tiesību aktu izpildi]". Turklāt 3. panta 4. punktā ir noteikts pušu pienākums "[atzīt un atbalstīt] apvienības, organizācijas vai grupas, kas veicina vides aizsardzību".

57. Otrkārt, lai gan 9. panta 3. punktā, ņemot vērā astoņpadsmito apsvērumu, nav nošķirtas prasības attiecībā uz *locus standi* atkarībā no sabiedrības pārstāvju kategorijas, tomēr šī tiesību norma ļauj dalībvalstīm ieviest kritērijus. Taču, kā jau tika uzsvērts, šiem kritērijiem ir jāievēro

[22] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 8. novembris, *Deutsche Umwelthilfe* (Mehānisko transportlīdzekļu tipa apstiprinājums) (C-873/19, EU:C:2022:857, 66. punkts).

[23] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 8. novembris, *Deutsche Umwelthilfe* (Mehānisko transportlīdzekļu tipa apstiprinājums) (C-873/19, EU:C:2022:857, 67. punkts) (mans izcēlums).

[24] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 8. novembris, *Deutsche Umwelthilfe* (Mehānisko transportlīdzekļu tipa apstiprinājums) (C-873/19, EU:C:2022:857, 69. punkts).

[25] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 8. novembris, *Deutsche Umwelthilfe* (Mehānisko transportlīdzekļu tipa apstiprinājums) (C-873/19, EU:C:2022:857, 68. punkts).

[26] Sobotta, C., "New Cases on Article 9 of the Aarhus Convention", *Journal for European Environmental & Planning Law*, 2018, 241.–258. lpp., 244. lpp. Savukārt 9. panta 2. punktā, kurā reglamentētas "ieinteresētās sabiedrības" iespējas vērsties tiesu iestādēs, ir nošķirtas vides organizācijas no visiem pārējiem "ieinteresētās sabiedrības" pārstāvjiem.

tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā saskaņā ar Hartas 47. pantu. Turklāt, nosakot šos kritērijus, dalībvalstīm nevajadzētu apdraudēt mērķi nodrošināt plašas iespējas vērsties tiesu iestādēs.

58. Šajā ziņā Tiesa ir nospriedusi, ka mērķis nodrošināt plašas iespējas vērsties tiesu iestādēs, "raugoties plašākā mērogā, ietilpst Savienības likumdevēja vēlmē saglabāt, aizsargāt un uzlabot vides kvalitāti un šai nolūkā ļaut sabiedrībai aktīvi piedalīties"[27]. Tādējādi tiek atzīta vides tiesiskuma "nesaraujama saikne"[28] starp augsta līmeņa vides aizsardzību gan saskaņā ar LESD 191. panta 2. punktu, gan Hartas 37. pantu un sabiedrības iespēju vērsties tiesu iestādēs[29].

59. Secinājumos lietā *Edwards*[30] ģenerāladvokāte J. Kokote ierosināja, ka Orhūsas konvencijā paredzētā tiesību aizsardzība ir plašāka nekā paredzētā efektīvā tiesību aizsardzība saskaņā ar Hartas 47. pantu. Patiešām, lai gan pēdējā minētā tiesību norma "skaidri attiecas uz *individuālo* tiesību aizsardzību", tiesību aizsardzība vides jautājumos "nekalpo tikai prasītāja personīgajām interesēm, bet arī vai pat vienīgi – sabiedrībai"[31]. Viņa arī pamatoti ir norādījusi, ka "sabiedrības interešu atzīšana vides aizsardzībā ir vēl jo svarīgāka tādēļ, ka var būt daudzi gadījumi, kad indivīdu aizsargātās intereses netiek skartas vai tiek skartas minimāli"[32]. Šādos gadījumos, tā kā "vide nevar sevi tiesā aizstāvēt pati[,] tai ir [nepieciešams, lai to pārstāv] sociāli aktīvi iedzīvotāji vai nevalstiskās organizācijas"[33].

60. Ņemot vērā mērķi nodrošināt plašas iespējas vērsties tiesu iestādēs, Tiesas judikatūra joprojām ir atvērta, lai reaģētu uz *pieaugošo* strīdu vides jomā *dinamiku*. Tiesa atzīst sociāli aktīvo iedzīvotāju lomu vides aizsardzībā, uzskatot, ka "[ir dabiski nepieciešams, lai] indivīdiem un apvienībām [būtu] aktīva loma vides aizsardzībā"[34].

61. Taču tas nenozīmē, ka ikvienam ir bezatrunu *locus standi*. Patiešām, Atbilstības komiteja ir norādījusi, ka "pusēm nav pienākuma valsts tiesībās ieviest sūdzību sabiedrības interesēs (*actio popularis*) sistēmu, lai ikviens varētu apstrīdēt jebkuru ar vidi saistītu lēmumu, darbību vai bezdarbību"[35]. Dalībvalstis saglabā rīcības brīvību piemērot kritērijus, lai noteiktu, atbilstoši kādiem nosacījumiem sabiedrības pārstāvji var rīkoties, lai aizsargātu vidi. Kā to būtībā ir norādījusi Komisija un Īrija, ar vides jomu saistītas tiesvedības racionalizēšana ir leģitīms mērķis, lai izvairītos no situācijas, ko tiesām varētu būt grūti pārvaldīt. Tomēr, kā jau tika norādīts iepriekš, ja, pamatojoties uz *locus standi* kritērijiem, atsevišķām "sabiedrības pārstāvju" kategorijām būtu liegts celt prasību atbilstoši 9. panta 3. punktam, tā būtu pārāk stingra pieeja tam, lai nodrošinātu iespēju vērsties tiesu iestādēs saskaņā ar konvenciju.

27 Spriedums, 2013. gada 11. aprīlis, *Edwards* un *Pallikaropoulos* (C-260/11, EU:C:2013:221, 32. punkts).

28 Sikora, A., *Constitutionalisation of Environmental Protection in EU law*, Europa Law Publishing, 2020, 280. lpp.

29 Turpinot šo ideju, doktrīnas rakstos ir izteikts ierosinājums, ka plašas iespējas vērsties tiesu iestādēs varētu uzskatīt par augstas vides aizsardzības "*procesuālo dimensiju*" un pielīdzināt "visaptverošam principam" strīdos vides jomā. Sikora, A., minēts iepriekš 29. zemsvītras piezīmē, 282. lpp.

30 Ģenerāladvokātes J. Kokotes secinājumi lietā *Edwards* (C-260/11, EU:C:2012:645).

31 Ģenerāladvokātes J. Kokotes secinājumi lietā *Edwards* (C-260/11, EU:C:2012:645, 39. un 40. punkts).

32 Turpat, 42. punkts.

33 Turpat.

34 Spriedums, 2013. gada 11. aprīlis, *Edwards* un *Pallikaropoulos* (C-260/11, EU:C:2013:221, 40. punkts).

35 Orhūsas konvencijas piemērošanas rokasgrāmata, 198. lpp. Kā norādīts doktrīnas rakstos, jautājums par iespējām vērsties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem "kopumā bija plaši apspriests gandrīz līdz sarunu beigām", savukārt galīgais teksts šajā jautājumā ir "daudzu kompromisa risinājumu rezultāts starp ļoti atšķirīgiem viedokļiem un mērķiem un tāpēc atspoguļo drīzāk to, kas bija iespējams, nevis to, kas bija vajadzīgs vai vēlams". Jendroska, J., minēts iepriekš 16. zemsvītras piezīmē, 398. un 407. lpp.

62. Lai novērtētu, vai prasības attiecībā uz *locus standi* dažu "sabiedrības pārstāvju" kategorijām prasības celšanu padara par faktiski neiespējamu, ir svarīgi ņemt vērā tiesību sistēmu kopumā un izvērtēt, cik lielā mērā valsts tiesībām ir šādas "bloķējošas sekas" [36].

63. Atbilstoši iesniedzējtiesas sniegtajiem paskaidrojumiem pamatlietā aplūkotajā valsts tiesiskajā regulējumā vides NVO ir piešķirts *locus standi* strīdos vides jomā. Citiem sabiedrības pārstāvjiem ir jāievēro spēkā esošajos tiesību aktos noteiktās prasības attiecībā uz *locus standi*. Precīzāk, tiem ir jābalstās uz leģitīmām privātām interesēm un, tikai pakārtoti, leģitīmām sabiedrības interesēm. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz subjektīvu strīdu balstīta tiesvedības modeļa pieņemšana pati par sevi nav nesaderīga ar 9. panta 3. punktu. Tomēr, ņemot vērā, ka strīdos vides jomā dominē *sabiedrības intereses*, procesuālie noteikumi, kas attiecas uz prasības celšanas tiesā nosacījumiem, valsts tiesai, cik vien iespējams, jāinterpretē atbilstoši 9. panta 3. punkta mērķiem un jānodrošina plašas iespējas vērsties tiesu iestādēs. Šādiem noteikumiem nebūtu jāpadara par faktiski neiespējamu dažām "sabiedrības pārstāvju" kategorijām, tostarp it īpaši organizācijām, apvienībām vai grupām, kas patiesi veicina vides aizsardzību un atbilst valsts tiesībās paredzētajiem nosacījumiem, iespēju apstrīdēt lēmumu, kas pieņemts administratīvā procesā un varētu būt pretrunā Savienības vides tiesībām. Šajā ziņā iesniedzējtiesa varētu apsvērt, vai attiecībā uz *locus standi* noteikumu interpretāciju ir nozīme tam, ka valsts tiesībās ir atzītas ikvienas personas tiesības uz "drošu un ekoloģiski līdzsvarotu vidi".

Advokātu līgumsabiedrības "locus standi" atbilstoši 9. panta 3. punktam

64. Konkrēti attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzējas, advokātu līgumsabiedrības, *locus standi* jāatgādina – apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvoja, ka tā iesniedz prasību savu dalībnieku un sabiedrības interesēs. Tomēr jāatzīmē, ka prasības attiecībā uz *locus standi* ir jānosaka attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēju. Kā uzskata Īrija un būtībā arī Polijas valdība un Komisija, valsts tiesai, lai noteiktu *locus standi*, nebūtu jāņem vērā fiziskās personas, kas "stāv aiz" subjekta. Kopumā tiesību aktos var paredzēt nosacījumus, ar kādiem lietas dalībnieki ir tiesīgi celt prasību tiesā, lai aizstāvētu citu personu intereses vai tiesības vai sabiedrības intereses (apvienības vai pārstāvības *locus standi*) [37]. Tomēr tas, šķiet, neattiecas uz apelācijas sūdzības iesniedzēju pamatlietā. Turklāt no lietas materiāliem neizriet, ka apelācijas sūdzības iesniedzēju tās dalībnieki vai skartā reģiona iedzīvotāji būtu pilnvarojuši celt prasību tiesā savā vārdā.

65. Valsts tiesa jautā arī, vai šīs līgumsabiedrības dalībniekiem var atzīt *locus standi* kā personu "grupai". Šajā kontekstā šķiet, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja advokātu līgumsabiedrību izmanto, lai darbotos kā vides aizsardzību veicinošs *ad hoc* veidojums. Ja šādas personas patiešām vēlas celt prasību kā "grupa", tām būtu jārīkojas šādā statusā. Ja vien valsts tiesību aktos nav noteikts citādi, tikai "grupas" prasības celšanas brīdī valsts tiesa varēs novērtēt, vai šāda "grupa" atbilst valsts prasībām attiecībā uz sabiedrības pārstāvi un vai tā var izpildīt kritērijus par *locus standi*, ņemot vērā mērķi nodrošināt plašas iespējas vērsties tiesu iestādēs.

66. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka tiesvedībā par Savienības tiesību vides jomā pārkāpumu Orhūsas konvencijas 9. panta 3. punkts, lasot to kopā ar Hartas 47. pantu, neaizliedz valsts tiesību normu, saskaņā ar kuru advokātu līgumsabiedrības prasības pieņemamība atkarīga no nosacījuma par savu interešu pierādīšanu vai to, ka, ceļot prasību tiesā, tiek aizsargāta tiesiskā situācija, kas ir tieši saistīta ar konkrēto mērķi, kuram šāda veida organizācija ir dibināta. Tomēr,

[36] Atbilstības komitejas ziņojums, ACCC/C/2006/18 (Dānija), 30. punkts.

[37] Vispārīgi skat. Cane, P., *Administrative law*, Oxford University Press, Oksforda, 2011, 285. un nākamās lpp., un Cadiet, L., Normand, J., un Amrani Mekki, S., *Théorie générale du procès*, PUF, 3. izdevums, 2020, 171. un nākamie punkti.

ņemot vērā, ka vides strīdos dominē sabiedrības intereses, procesuālie noteikumi, kas attiecas uz prasības celšanas tiesā nosacījumiem, valsts tiesai, cik vien iespējams, ir jāinterpretē atbilstoši 9. panta 3. punkta un plašas iespējas vērsties tiesu iestādēs nodrošināšanas mērķiem. Šādiem noteikumiem nebūtu jāpadara par faktiski neiespējamu dažām "sabiedrības" pārstāvju kategorijām, tostarp it īpaši organizācijām, apvienībām vai grupām, kas patiesi veicina vides aizsardzību un atbilst valsts tiesībās paredzētajiem nosacījumiem, iespēju apstrīdēt lēmumu, kas pieņemts administratīvā procesā un varētu būt pretrunā Savienības vides tiesībām.

Par trešo jautājumu

67. Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai tiesvedībā par Savienības tiesību vides jomā pārkāpumu Orhūsas konvencijas 9. panta 3., 4. un 5. punkts, lasot tos kopā ar Hartas 47. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka prasība, ka noteiktās tiesvedībās tiek nodrošināti "pamatoti un efektīvi tiesiskās aizsardzības līdzekļi" un tās "nav pārmērīgi dārgas", paredz īpašus noteikumus un/vai kritērijus, lai ierobežotu tiesāšanās izdevumus, kuru atlīdzināšana ir piespriesta lietas dalībniekam, kam spriedums ir nelabvēlīgs, tādā nozīmē, ka valsts tiesai ir jānodrošina prasība par ne pārmērīgi dārgas [procedūras] nosacījuma izpildi, ņemot vērā gan tādas personas intereses, kura grib aizsargāt savas tiesības, gan sabiedrības intereses vides aizsardzībā.

68. Šajā ziņā no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka Rumānijas tiesiskajā regulējumā, proti, Civilprocesa kodeksa 451.–453. pantā, ir sniegtas norādes attiecībā uz detalizētu tiesāšanās izdevumu sadalījumu un dažādiem kritērijiem, kurus tiesa var izmantot, lai pamatoti samazinātu advokāta honorāru. Tomēr iesniedzējtiesa pauž šaubas, vai valsts tiesību aktos noteiktie vispārīgie kritēriji ietver pietiekami precīzus noteikumus un nosacījumus, kas ļauj novērtēt un paredzēt ievērojamās izmaksas strīdos vides jomā. Iesniedzējtiesa norāda, ka tas vēl jo vairāk attiecas uz apstākļiem, kuros prasība varētu tikt noraidīta kā nepieņemama procesuālās rīcībspējas neesamības dēļ vai tāpēc, kas nav izpildīta prasība par *locus standi* un interesi celt prasību. Visbeidzot iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai spriedumā *North East Pylon Pressure Campaign* un *Sheehy*[38] izklāstītā Tiesas judikatūra attiecībā uz Direktīvas 2011/92 11. panta 4. punktu par sabiedrības līdzdalību ir piemērojama Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktam.

69. Pirmkārt, attiecībā uz jautājumu par judikatūras piemērošanu, interpretējot Orhūsas konvencijas 9. panta 4. punktā norādīto "ne pārmērīgi dārgas" procedūras noteikumu (turpmāk tekstā – "NPD noteikums"), spriedumā *North East Pylon Pressure Campaign* un *Sheehy* jau ir sniegta atbilde. Šajā spriedumā Tiesa nosprieda, ka 9. panta 4. punkts, kurā precizētas prasības, kādām jāatbilst šīm procedūrām, tostarp, ka tās nedrīkst būt pārmērīgi dārgas, *expressis verbis* attiecas gan uz 3. punktā, gan tostarp 2. punktā minētajām procedūrām[39].

70. Tālab jāuzskata, ka NPD noteikums ir piemērojams tādai procedūrai kā pamatlietā, kas ietver 9. panta 3. punkta piemērošanu.

71. Otrkārt, attiecībā uz izmaksu novērtēšanas un privāto interešu, kā arī vispārējo vides aizsardzības interešu ņemšanas vērā kritērijiem vispirms ir jākonstatē, ka Orhūsas konvencijas 3. panta 8. punktā ir atļauti saprātīgi tiesāšanās izdevumi. Tādējādi 9. panta 4. punktam izdevumu

[38] Spriedums, 2018. gada 15. marts (C-470/16, EU:C:2018:185).

[39] Spriedums, 2018. gada 15. marts, *North East Pylon Pressure Campaign* un *Sheehy* (C-470/16, EU:C:2018:185, 48. punkts).

vērtējums nav pretrunā, ja vien summa nav pārmērīgi augsta [40]. Tā kā šajā tiesību normā nav konkrētu kritēriju, izdevumu vērtējums nav iepriekš noteikts, bet ir atkarīgs no konkrētā gadījuma apstākļiem un valsts tiesību sistēmas [41].

72. Spriedumā *Edwards* un *Pallikaropoulos* [42] Tiesa ir noteikusi atbilstošus kritērijus NPD noteikuma interpretācijas izvērtēšanai. Šie kritēriji norāda uz pārmērīgu izmaksu jautājuma *vispārēju* un visaptverošu novērtējumu. Konkrētāk, no šī sprieduma izriet, ka valsts tiesai ir jāņem vērā visas atbilstošās valsts tiesību normas un gan personas, kura vēlas panākt savu tiesību aizsardzību, intereses, gan arī sabiedrības intereses saistībā ar vides aizsardzību un ka tiesāšanās izdevumi nedrīkst pārsniegt ieinteresētās personas finansiālās iespējas, nedz arī katrā ziņā būt objektīvi nepamatotas [43]. Attiecībā uz ieinteresētās personas materiālā stāvokļa analīzi valsts tiesai jāņem vērā arī attiecīgo lietas dalībnieku situācija, saprātīgas prasītāja prasījumu apmierināšanas izredzes, strīda nozīmīgums viņam un vides aizsardzībai, piemērojamā tiesiskā regulējuma un procedūru sarežģītība, kā arī iespējamais tiesvedības pārsteidzīgais raksturs dažādās tās stadijās [44].

73. Turklāt Tiesa ir nospriedusi, ka NPD noteikums vides jomā ietilpst Hartas 47. pantā paredzēto tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzību ievērošanā, kā arī efektivitātes principā, atbilstoši kuram procesuālie noteikumi, kas reglamentē darbības, lai aizsargātu tiesības, kuras attiecīgajām personām ir noteiktas Savienības tiesībās, nedrīkst padarīt neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt to tiesību izmantošanu, kas piešķirtas ar Savienības tiesību sistēmu [45].

74. Ņemot vērā Hartas 47. pantu, pārsūdzības procedūras, kas uzsākta, pamatojoties uz konvenciju vai saistībā ar Savienības vides tiesību aktu piemērošanu, izmaksām nevajadzētu būt tik augstām, ka sabiedrības pārstāvjiem tas būtu šķērslis iesniegt pārsūdzību, ja tie uzskatītu to par nepieciešamu [46].

75. Pamatlietā aplūkotajos apstākļos valsts tiesiskajā regulējumā nav paredzēti precīzi kritēriji, kas būtu īpaši piemērojami tiesvedībai vides jomā. Ņemot vērā plašo rīcības brīvību, kas dalībvalstīm ir piešķirta 9. panta 4. punkta kontekstā, izmaksu detalizētas noteikšanas trūkumu tiesvedībā vides jomā nevar uzskatīt par nesaderīgu ar NPD noteikumu.

76. Tomēr no Orhūsas konvencijas 3. panta 1. punkta izriet, ka šīs konvencijas pusēm ir jāizveido un jāuztur "skaidrs, atklāts un saskaņots [ietvars]" šīs konvencijas noteikumu īstenošanai. Turklāt no 9. panta 5. punkta izriet – katra puse lemj par atbilstošu palīdzības mehānismu ieviešanu, lai novērstu vai mazinātu finansiālus un citus šķēršļus saistībā ar vēršanos tiesu iestādēs. Valsts tiesai būtu jāpārbauda, vai valsts tiesībās esošie mehānismi atbilst šīm prasībām, un jāsniedz tāda valsts procesuālo tiesību interpretācija, kura, cik vien iespējams, ir saderīga ar Orhūsas konvencijas 9. panta 3. un 4. punktā noteiktajiem mērķiem, tādējādi, lai tiesas procedūras kopumā nebūtu pārmērīgi dārgas, ievērojot Tiesas judikatūrā noteiktos kritērijus [47].

[40] Spriedums, 2009. gada 16. jūlijs, Komisija/Īrija (C-427/07, EU:C:2009:457, 92. punkts), un ģenerāladvokātes J. Kokotes secinājumi lietā *Edwards* (C-260/11, EU:C:2012:645, 34. punkts).

[41] Šajā nozīmē skat. ģenerāladvokātes J. Kokotes secinājumus lietā *Edwards* (C-260/11, EU:C:2012:645, 36. punkts), atsaucoties uz dažādiem Atbilstības komitejas atzinumiem un ieteikumiem.

[42] Spriedums, 2013. gada 11. aprīlis, *Edwards* un *Pallikaropoulos* (C-260/11, EU:C:2013:221).

[43] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 11. aprīlis, *Edwards* un *Pallikaropoulos* (C-260/11, EU:C:2013:221, 38.–40. punkts).

[44] Turpat, 41. un 42. punkts.

[45] Spriedums, 2013. gada 11. aprīlis, *Edwards* un *Pallikaropoulos* (C-260/11, EU:C:2013:221, 33. punkts).

[46] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 11. aprīlis, *Edwards* un *Pallikaropoulos* (C-260/11, EU:C:2013:221, 34. punkts).

[47] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 15. marts, *North East Pylon Pressure Campaign* un *Sheehy* (C-470/16, EU:C:2018:185, 57. punkts).

77. Jānorāda arī, ka, ņemot vērā vispārējo un visaptverošo izvērtējumu, kas valsts tiesai ir jāveic, ievērojot spriedumā *Edwards* un *Pallikaropoulos* noteiktos kritērijus, iespējamā apelācijas sūdzības iesniedzējas *locus standi* neesamība pati par sevi neliedz piemērot NPD noteikumu.

78. Balstoties uz iepriekš minēto, uzskatu, ka tiesvedībā par Savienības vides tiesību pārkāpumiem Orhūsas konvencijas 9. panta 3., 4. un 5. punkts, ņemot vērā Hartas 47. panta pirmo un otro daļu, ir jāinterpretē tādējādi, ka prasība, ka noteiktās tiesvedībās tiek nodrošināti "pamatoti un efektīvi tiesiskās aizsardzības līdzekļi" un tās "nav pārmērīgi dārgas", neparedz īpašus noteikumus un/vai kritērijus, lai ierobežotu tiesāšanās izdevumus, kuru atlīdzināšana ir piespriesta lietas dalībniekam, kam spriedums ir nelabvēlīgs. Valsts tiesai būtu jāsniedz tāda valsts procesuālo tiesību interpretācija, kura, cik vien iespējams, ir saderīga ar Orhūsas konvencijas 9. panta 3. un 4. punktā noteiktajiem mērķiem, tādējādi, lai tiesas procedūras kopumā nebūtu pārmērīgi dārgas.

IV. Secinājumi

79. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Tiesvedībā par Savienības tiesību vides jomā pārkāpumu advokātu līgumsabiedrību var uzskatīt par "sabiedrības" pārstāvi Orhūsas konvencijas 2. panta 4. punkta, to skatot kopā ar šīs konvencijas 9. panta 3. punktu, izpratnē, ja šī advokātu līgumsabiedrība apgalvo, ka ir aizskartas nevis kādas konkrētas šī tiesību subjekta tiesības vai intereses, bet drīzāk fizisku personu, šīs advokātu līgumsabiedrības dalībnieku, tiesības un intereses. Fiziskās personas, advokātu līgumsabiedrības dalībniekus, var uzskatīt par fizisku personu "grupu", kas darbojas ar apvienības vai organizācijas starpniecību šo pašu tiesību normu izpratnē, ja ir izpildītas valsts tiesību aktos vai praksē noteiktās prasības. Šīm prasībām ir jānodrošina plašas iespējas vērsties tiesā.

2) Tiesvedībā par Savienības tiesību vides jomā pārkāpumu Orhūsas konvencijas 9. panta 3. punkts, lasot to kopā ar Hartas 47. pantu, neaizliedz valsts tiesību normu, saskaņā ar kuru advokātu līgumsabiedrības prasības pieņemamība atkarīga no nosacījuma par savu interešu pierādīšanu vai to, ka, ceļot prasību tiesā, tiek aizsargāta tiesiskā situācija, kas ir tieši saistīta ar konkrēto mērķi, kuram šāda veida organizācija ir dibināta. Tomēr, ņemot vērā, ka vides strīdos dominē sabiedrības intereses, procesuālie noteikumi, kas attiecas uz prasības celšanas tiesā nosacījumiem, valsts tiesai, cik vien iespējams, ir jāinterpretē atbilstoši 9. panta 3. punkta un plašas iespējas vērsties tiesu iestādēs nodrošināšanas mērķiem. Šādiem noteikumiem nebūtu jāpadara par faktiski neiespējamu dažām "sabiedrības pārstāvju" kategorijām, tostarp it īpaši organizācijām, apvienībām vai grupām, kas patiesi veicina vides aizsardzību un atbilst valsts tiesībās paredzētajiem nosacījumiem, iespēju apstrīdēt lēmumu, kas pieņemts administratīvā procesā un varētu būt pretrunā Savienības vides tiesībām.

3) Tiesvedībā par Savienības tiesību vides jomā pārkāpumu Orhūsas konvencijas 9. panta 3., 4. un 5. punkts, ņemot vērā Hartas 47. panta pirmo un otro daļu, ir jāinterpretē tādējādi, ka prasība, ka noteiktās tiesvedībās tiek nodrošināti "pamatoti un efektīvi tiesiskās aizsardzības līdzekļi" un tās "nav pārmērīgi dārgas", neparedz īpašus noteikumus un/vai kritērijus, lai ierobežotu tiesāšanās izdevumus, kuru atlīdzināšana ir piespriesta lietas dalībniekam, kam spriedums ir nelabvēlīgs. Valsts tiesai būtu jāsniedz tāda valsts procesuālo tiesību interpretācija, kura, cik vien iespējams, ir saderīga ar Orhūsas konvencijas 9. panta 3. un 4. punktā noteiktajiem mērķiem, tādējādi, lai tiesas procedūras kopumā nebūtu pārmērīgi dārgas.